

Títol:

Cossos que parlen. Les representacions del cos en les autores de còmic. Entre els anys 1910 i 2022

L'exposició es diu Cossos que parlen.
Aquesta exposició parla
de com les dones dibuixen el cos femení als còmics.
Hi ha còmics fets per dones
des de l'any 1910 fins al 2022.

L'exposició t'ensenya
com ha canviat la manera
de dibuixar el cos de la dona al llarg del temps.
Pots veure com les autores
expliquen el cos de la dona en diferents èpoques.

Aquest recorregut t'ensenya com s'ha dibuixat el cos de la
dona.
També t'ensenya que durant molt de temps,
s'ha fet servir el cos de la dona per vendre
i que moltes vegades les dones
han hagut de fer el paper que volia la societat,
i no el que elles volien.

L'exposició també t'ensenya
com les dones es poden alliberar d'aquests rols socials.
Quan les autores de còmics
poden expressar-se de manera lliure,
expliquen el seu cos d'una altra manera.
Això les fa sentir més fortes i lliures.

A l'exposició també pots veure
diferents maneres de representar el cos de la dona.

A vegades el cos de la dona
apareix amb por o amb timidesa,
com durant l'època de la **República**.
Altres vegades,
el cos de la dona es representa en silenci
perquè els rols socials no deixaven
que la dona es mostrés com era.
Això passava durant la dictadura.

Després, a finals del segle 20,
hi ha artistes que trenquen les normes
i representen cossos de diferents dones.

República:

És un tipus de govern
en què el cap de l'Estat no és un
rei, sinó una persona escollida pel
poble o pels seus representants.
La República va ser
un període a Espanya
entre l'any 1931 i el 1939.
Hi va haver canvis polítics i socials.

I al segle 21 es creen nous models de cos, com:

- el cos ocupat
- el cos trencat en parts
- el cos molt gran
- el cos mig humà i mig màquina
- el cos que no es veu
- el cos que és com un fruit
- el cos que és com un arbre
- el cos ferit
- el cos de dona que estima dones
és a dir, el cos lèsbic.
- el cos amb arrugues
- el cos que ha viscut moltes coses
- el cos que fuig o no vol estar en un lloc
- el cos separat dels altres
- el cos mort
- el cos barreja de moltes coses
- el cos estrany o monstuós

Són cossos que parlen de moltes coses.

Parlen de silencis i de desitjos.

Parlen de ganes de fer coses i de lluitar.

També parlen de límits

i de persones que volen trencar aquests límits.

De les dones del grup del Cu-Cut!! a les ninotaires del Noucentisme

De les dones del grup del Cu-Cut!
a les ninotaires del Noucentisme.

El còmic va créixer al costat dels diaris i les revistes.
Els còmics eren un reflex
dels canvis socials del segle 20.
Però els còmics es feien pensant en els homes,
no en les dones.
Oblidaven els drets de les dones.
Acceptaven que només els homes podien parlar
i que la seva veu era la més important.
Les dones també dibuixaven,
però les seves firmes quedaven amagades
entre molts dibuixos d'homes.
Tot i així,
algunes dones apareixien en revistes
com el grup del Cu-Cut! i en altres publicacions.

Les dones dibuixants Anglada i Tànganelli
no van poder estudiar ni tenir la formació
que els homes tenien.
Tot i això, van ser molt importants
en els dibuixos amb humor
i tenien un estil propi.

En el període entre 1920 i 1929,
els seus dibuixos apareixien a revistes
que feien bromes de la política.

Els seus dibuixos
tenien el mateix impacte social i qualitat que els dels homes.
Però no les van deixar participar
en el món adult
i les van fer quedar en un món més infantil
i pensat només per a elles dues.

Les dones han deixat una veu que volia ser escoltada.
Aquesta veu no volia només seduir,
sinó que volia donar visibilitat als cossos de les dones.
Els cossos de les dones parlen d'acció i de moviment.
Aquests cossos volen ser visibles
en la vida pública i en l'art en general,
mostrant el que representen les dones.

Grup Cu-Cut!

El Cu-Cut! era una revista en català
d'humor polític.
Va sortir per primera vegada
l'any 1902 a Barcelona.
Feia dibuixos i acudits
per riure de la política
i per criticar els polítics.
Molts dels seus dibuixos
es deien ninots i per això
als dibuixants se'ls deia ninotaires.
Els artistes i escriptors
que treballaven al Cu-Cut!
formaven un grup
que es deia el grup del Cu-Cut!

Ninotaires:

Persones que fan dibuixos de
ninots i que fa dibuixos d'humor.

Les autores

Les dones que dibuixa Lola Anglada
parlen de la seva pròpia vida.
Aquests personatges s'inspiren
en les dones que lluitaven pel dret a votar.
Lola Anglada fa servir humor i ironia
per lluitar contra els homes que volen tenir sempre el poder.

Lola Anglada va fer uns dibuixos molt especials.
Són dibuixos on veiem dones fortes i segures d'elles mateixes.
Dones que volen ser lliures.

Hi ha un dibuix que es diu Entre artistes.
En aquest dibuix, una dona que es diu Maria Riera,
mira directament qui l'està mirant.
El seu cos sembla que parli
i demana poder parlar d'igual a igual.

D'aquesta manera els cossos de les dones
també tenen veu i opinió.

Laura Albéniz també dibuixa dones modernes.
Aquestes dones viuen en el món
del **dandisme** i **la Belle Époque**.
Són èpoques de fa molts anys.
Les dones miren de cara a l'espectador
per mostrar que tenen una nova manera de ser.

Aquests dibuixos s'inspiren
en les **flappers** i les **garçonnes**.
Eren dones que vestien i actuaven diferent,
i que volien viure lliurement.

L'any 2019,
Ivonne Navarro va fer 6 dibuixos nous.
Aquests dibuixos parteixen de la revista Foyer
i dels dibuixos d'Ana Maria Smith,
una artista que molta gent ha oblidat.

Ivonne va crear noves portades de revista.
Va crear portades falses de revista.
Aquestes portades feien crítica,
ironia i també **humor negre**.

Amb aquests dibuixos,
Ivonne Navarro parla d'Ana Maria Smith,
però també de totes les dones artistes del segle 20
que no han estat reconegudes.

Dandisme:

És una manera de vestir i de viure.
Els dandis són persones, sobretot homes, que volen anar molt elegants i guapos.
Els agrada cuidar molt la seva roba, el seu aspecte i la manera de comportar-se.

La Belle Époque:

Vol dir l'època bonica en francès.
Va ser una època que hi havia molta alegria, art i festa.
La gent anava a teatres, cafès i festes.
També es feien moltes obres d'art, música, ball i moda.

Flappers:

Dones joves dels anys 1920 que volien ser lliures.
Portaven vestits curts, cabells curts i ballaven jazz.

Garçonnes:

Dones de França que es vestien com nois per mostrar que volien llibertat.

Humor negre:

És un humor que fa broma sobre temes tristos o difícils, malalties, desgràcies com la mort o la tristesa.

La Dictadura: De l'obediència a una llibertat falsa.

Durant el temps de la dictadura,
els homes podien tenir una vida més lliure
participar a jocs i aventures
i fer coses noves.
En canvi, les dones havien d'obeir
i estar controlades.

Els contes de fades
ensenyaven com havien de ser les dones.
Si eres bona,
havies de ser com una fada
o una princesa guapa.
Si eres dolenta,
eres com una bruixa
o una dona vella i pobre.
El món de color rosa estava relacionat amb les nenes.
Les nenes havien d'obeir i ser bones.

Les dones no podien parlar ni decidir.
Eren tractades com si fossin nenes petites.
Moltes dones van crear coses importants,
però ningú les va escoltar.

Ara volem recordar aquestes dones
i donar valor al que van fer,
encara que abans no es valorés perquè eren dones.

Als anys 60,
va semblar que les dones eren importants.
Sortien a la televisió,
al cinema o a les revistes de moda.
Però això no era llibertat de veritat.
Només podien ser importants si agradaven als homes.
També només podien ser importants
en coses com la música, la moda i el luxe.
Les dones podien sortir al carrer
fins que es casaven.

Tot i això,
les dibuixants de còmics i revistes
van fer servir la moda per canviar les coses.
Abans,
la roba de les dones era rígida
i no les deixava moure.
Gràcies a les dibuixants,
la moda es va fer més senzilla i còmoda.
Així les dones es podien moure de manera més còmode
i ocupar llocs als carrers i a les feines.

Les autores

Maria Claret va seguir les normes
de la dictadura franquista.
Va crear una nina que es deia Mari-Pepa.
Era el model de dona ideal segons el règim.

La nina anava vestida de blau
i semblava un titella
perquè era el model de dona que la dictadura volia.
Això és el mateix que passava amb les dones,
que havien d'oïbeir i fer sempre el que els manaven.

Hi havia un còmic que es deia Mary Noticias.
Aquest còmic també seguia les normes de gènere.
Semblava modern,
però en realitat repetia el model de dona
que volien els homes.

Carme Barbarà era una dona que dibuixava.
Ella va fer un estil diferent.
Va dibuixar noies actives,
que es movien lliures i treballaven.
Així va trencar una mica les normes antigues
i va mostrar dones més modernes.

El dibuix de Rosa Galcerán
està molt ben fet i pensat.
Ella pensa molt bé com col·loca les persones.
Aquest estil de dibuix
fa que sembli que les persones dibuixades
estiguin vives i es moguin.
Hi ha personatges dibuixats
que fan de persones bones
i altres de persones dolentes.
Les persones mostren emocions i expressió.
També recorden l' **art noucentista**
amb els paisatges que dibuixa al fons.

Als contes hi ha imatges
que representen com les dones estaven controlades.
Aquestes imatges també tenen relació
amb com s'havien de vestir les dones.
També tenen relació amb les ordres
sobre com s'havien de comportar les dones.

El mal diu que les dones que tenen poder són lletges i dolentes.
El bé premia les dones que obeeixen
i fan el que s'espera d'elles.

Art noucentista:

Aquest art volia tornar
a fer les coses ben fetes,
boniques i ordenades.
Els artistes noucentistes
volien que l'art fos clar,
senzill i equilibrat

Encara que hi hagin normes,
hi ha petites revolucions.

Hi ha un conte que es diu Aventuras de Lalita.
L'autora és la Pili Blasco.
El personatge que ella tria dibuixar
és una nena entremaliada i valenta.
Aquesta nena no vol ser sempre correcta ni obedient.
D'aquesta manera trenca les normes
que volien nenes callades i sotmeses.

Maria Pascual va dibuixar noies que seguien la moda.
Però va fer que fossin diferents i molt vistoses.
Volia que les dones es sentissin més fortes i segures.
Els donava idees senzilles per vestir bé per anar a treballar.
En aquella època, les dones no tenien molts diners per comprar roba.
Encara no existia la roba amb diferents talles,
com la roba que es compra en botigues avui en dia.

La Luisa és un dels primers personatges de l'autora Bar-
barà.
Aquest personatge el va crear quan era adolescent.
Aquest personatge va sortir a la revista Mis Chicas.
Al principi, la Luisa era una noia molt obedient i innocent,
com era normal en les dones d'aquella època.

Amb els anys,
La Luisa va canviar.
Això es veu molt en el còmic Mary Noticias,
on la Luisa sembla una noia moderna.

La Luisa té un estil informal,
amb els cabells despentinats,
com Brigitte Bardot als anys 60.
També s'inspira en la moda que es veia als carrers.
Tot i així,
encara segueix el model imposat pels homes,
on les dones han de complir unes normes.

L'autora Pardell va ser una de les primeres
a crear el curt La doncella guerrera.
Aquest curt va ser dirigit per Juli Taltavull l'any 1975.

El 2015, aquest curt es va restaurar a la Filmoteca de Cata-
lunya.

Després es va mostrar a una exposició que es diu
Del trazo al píxel. Más de cien años de animación española.
Aquesta exposició va tenir lloc
al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.

El cos en conflicte: la revolta de les dones.

L'any 1967,
Núria Pompeia va posar el cos de les dones al centre del conflicte.

Els feminismes utilitzen l'humor
per explicar les seves idees i fer entendre els canvis.
Les autores noves van reclamar
un espai per a les dones en el món del còmic,
fent coses noves i trencant normes.
Això va passar durant el gran creixement del còmic
a finals del segle 20.

Les autores

- Marika
- Isa Feu
- Montse Clavé
- Mariel

van ser dones que van trencar les barreres que limitaven les dones.

Fent servir el còmic,
van donar a conèixer la seva veu feminista.
El gènere i el cos són el tema de les seves obres.
Van començar a canviar la manera de parlar del còmic per adults.

El cos de les dones no ha estat lliure.
Ha estat controlat per
editors, autors i lectors.
Les autores s'adonen que la societat
veu el cos femení d'una manera masclista.
Per això, volen trencar amb aquestes idees i fer un canvi.
Per aconseguir-ho, fan proves i juguen amb els dibuixos i les formes.
Les primeres autores van provar diferents estils
per fer aquests canvis i que es pogués veure als còmics.

Les autores

Núria Pompeia va ser una de les primeres autores
que va fer humor sobre la situació de les dones.
Va mostrar com el cos de les dones
estava controlat per idees masclistes.
Això ajudava a les dones
a prendre consciència de les desigualtats.
Té un llibre que es diu Maternasis.
Es va publicar l'any 1967.
Els dibuixos són simples
i donen importància al cos de la dona.

També expliquen les dificultats de ser mare
i de ser dona en la societat.
El cos de les dones ha estat controlat per la societat.
Moltes vegades,
només es valora per la seva capacitat de tenir fills
o per la seva aparença.
Els dibuixos mostren aquestes desigualtats
i fan reflexionar sobre la injustícia.
També expliquen que no totes les dones
pateixen aquestes situacions de la mateixa manera.

Montse Clavé dibuixa cossos
per parlar del coneixement del propi cos.
Els seus dibuixos estan fets amb ratlles fortes,
és a dir, fent pressió amb el llapis.
Ho fa per donar més força al missatge.
Un tema important és la masturbació femenina.
Aquest fet ajuda les dones
a conèixer el seu plaer i tenir més control.
Però encara és un tema que es viu en privat.

En aquella època,
moltes dones començaven a mostrar més el seu cos.
Però Montse Clavé
dibuixa una dona d'esquena,
mirant el mar.
Això vol dir que busca la seva llibertat
sense mostrar-se als altres.

Elsa Plaza escriu amb una ironia molt suau.
Els seus textos utilitzen l'humor
i el surrealisme per trencar els tòpics.

Maria Lluïsa Barraquer firmava amb el nom Isa Feu.
El seu estil era diferent i modern.
Va dibuixar la sèrie Corazón loco.
Aquesta sèrie va ser escrita per Tornassol,
on el sexe era un tema important.

Isa Feu va ser la primera dona
que va publicar a la revista El Víbora.
Però al cap de poc temps, va deixar el còmic.
Després es va dedicar a la fotografia,
la pintura i la il·lustració.

Marika fa un tipus de còmic
que no segueix les normes tradicionals dels còmics.
Fa servir estils diferents per crear nous models.
Juga amb les línies i les formes
per trencar amb les idees tradicionals.
Les formes rodones es converteixen en línies més marcades
per mostrar més força en el cos.
Les línies marcades fan que el missatge sigui més fort.

Marika organitza aquesta exposició.
Mostra el treball de diversos autors
i canvia com es parla del cos femení en el còmic.

Ella té una **tesi doctoral** que parla sobre aquest tema.
La seva tesi doctoral es diu:
El cos okupat.
Iconografies del cos femení
com a espai de la transgressió masculina en el còmic.

Tesi doctoral:

És un treball profund i extens
que fa una persona
per obtenir el títol de doctor.
S'investiga molt sobre
un tema en concret.

Un punt de vista nou sobre l'erotisme.

Quan les dones parlen dels seus cossos,
l'erotisme es pot veure de moltes maneres diferents.
Això canvia les normes
que sempre s'han considerat correctes.
Si les dones no es queden callades,
poden qüestionar les actituds dels homes.
També poden pensar
en com s'ha après a mirar els cossos i a parlar-ne.

Les dones han viscut en un món
on el seu cos ha estat un lloc de lluita
o un objecte de desig.
Però no han estat elles qui han pogut explicar
la seva pròpia història.
Per això,
han hagut de repensar el cos i les paraules
per trobar altres formes de viure el desig.
Quan les dones expliquen la seva pròpia experiència,
poden aparèixer en llibres,
còmics i altres mitjans de comunicació.
Això ha canviat algunes coses,
però encara és un moviment petit.

Durant molt de temps,
només algunes persones
han canviat la manera de veure el cos
i l'erotisme en el còmic.
Però, a partir dels anys 2000,
aquest canvi ha crescut gràcies a les noves autores.

Les autores
El sexe és una idea que construïm amb la ment.
El cos es pot veure de moltes maneres diferents.
Hi ha cossos que canvien,
cossos que trenquen les normes
i cossos que amaguen històries.

En els dibuixos de la Laura,
el cos no segueix el model tradicional.
Sovint sembla un estudi del cos humà,
on es poden veure signes com l'edat,
les articulacions marcades o la sang menstrual.
El seu art mostra el cos d'una manera física i real,
passant per l'erotisme
i arribant a formes modernes que la inspiren.

La Mamen era una dona lliure,
amb el seu propi cos i la seva pròpia veu.
Ella canviava la manera de veure l'erotisme
i mostrava com la miraven els homes.

La Mamen parlava amb força dins del món de l'humor.
En els últims anys del còmic espanyol es representava l'humor.

L'humor és un espai on dominen els homes
i on hi ha molt masclisme.

A l'obra de la Laura, el cos és molt important.
El cos no només es relaciona amb el sexe,
també serveix per parlar de les emocions i de la societat.
Els seus dibuixos fan pensar en la por i en la vida.
També recorden que l'amor i la mort no són per sempre.
El cos pot mostrar el dolor d'una persona.
El cos permet veure una altra manera d'entendre l'erotisme.

Els guions de Marta Guerrero formen part de l'erotisme clàssic.
Aquest erotisme es pot veure a la revista **El Víbora**.
El seu canvi més important és que ella és una dona
i treballa aquest tema en un espai dominat pels homes.

Les dones que apareixen a les històries de Miralles
tenen molta presència,
A diferència d'altres autors,
que creen personatges per agradar als homes,
Miralles dona a les seves dones una mirada més humana.
Fa servir llums i ombres,
tatuatges i cabells
per mostrar un erotisme suau i natural.
Les seves dones tenen força i poden connectar amb el lector.

El Víbora:

Va ser una revista de còmics
per a joves.
Parlava de temes divertits
i tractava temes
que trencaven les normes.

El canvi de segle: cossos diferents i amb poder.

A finals del segle 20,
les grans empreses de còmics com **Marvel** i **DC**,
i també el manga japonès,
es van unir amb la televisió i el cinema.

Això es va fer per a grups concrets de persones.
Això va fer créixer el numero de seguidores
de les heroïnes del manga i de les superdones.
Però hi havia pocs canvis en els models de sempre.

Quan va començar el segle 21,
el còmic es va fer molt popular.
Els còmics independents van créixer
i van aparèixer moltes autores noves.

L'any 2009, aquestes autores ja eren molt importants.
Els seus còmics parlaven del cos,
de la vida diària i d'experiències personals.
Cada autora tenia el seu propi estil
i això va fer que hi hagués més varietat.

Els cossos que sempre havien seguit rols tradicionals
es van començar a qüestionar.
Les dones van expressar les seves pròpies idees i dubtes.
Les xarxes socials i les noves tecnologies
van ajudar aquesta nova expressió.
Els còmics en paper es van substituir
per versions digitals úniques,
com els **NFT**.

Les autores

La dona de **Vitruvi**
mostra la part amagada de la història de l'art.
També ensenya un cos que ha patit,
que ha sobreviscut i que és fort.
El seu cos es situa com a centre poderós
contra les idees que s'han creat i etiquetes sobre la dona.
Les idees sobre la bellesa
són normes que s'han creat i que s'han canviat i adaptat.

Els cossos de la Raquel, estan plens de força i vida.
Ensenyen les contradiccions sobre la fragilitat femenina.
Ensenyen que recuperar l'autoestima i guanyar força
és l'objectiu per fer-se visible i cuidar-se.

Els somriures de la Lola Vendetta
són forts gràcies a la ràbia que té a dins.
Els cossos de la Raquel
ens mostren que el somriure pot ser una eina de força.
L'autocrítica és el primer obstacle que cal superar.

Marvel:

És una editorial de còmics coneguda per personatges com Spider-man, Iron Man i els X-Men.

DC:

És una editorial de còmics coneguda per personatges com Superman i Batman.

NFT:

És un objecte digital únic.
Es pot comprar i vendre en línia,
i mostra qui és el propietari.

La dona de Vitruvi

Fa referència a la imatge de Leonardo da Vinci.
Aquesta imatge mostra un home amb les proporcions ideals segons Vitruvi.
En el cas de la dona,
es vol trencar aquesta idea i mostrar un cos que ha viscut,
ha patit, ha superat dificultats i és fort.
L'objectiu és trencar estereotips sobre el cos de la dona.
Les idees sobre la bellesa
són normes que cal canviar i fer més flexibles.

Les seves figures tenen relació amb les de Núria Pompeia, que també feia servir l'humor per sentir-se més forta. El treball de Santolaya sovint es basa en diaris de viatges i apunts.

Es fixa molt en la natura i la realitat que té al seu voltant. Barreja el cos femení amb la terra, i crea imatges on la dona sembla arribar al cel. Aquest treball vol fer forta la connexió de la dona amb la natura i celebrar l'emoció i la força femenina de manera intensa i poètica.

L'Olga comença a parlar d'una manera nova i diferent. Diu que és un canvi important. Denuncia que els estereotips ens han fet veure les dones de manera diferent. Les noves maneres de veure les coses volen trencar aquests models. Demana que les dones tinguin més espai per expressar-se.

Lola Lorente segueix l'estil de les primeres artistes. Dibuixa la figura femenina amb un toc surrealista. Les seves imatges mostren coses que trenquen les regles del gènere. Les trobem al seu **blog**, on desafia els tòpics.

Els cossos d'Ana Penyas canvien segons el que vol expressar. Les àvies parlen de que les dones vivien amagades. Parlen de les coses que les reprimien. Alguns cossos estan atrapats per la tristesa. Altres cossos estan lliures i gaudeixen de la vida. Ens mostra que el cos ens acompanya fins al final. Ens parla d'estimar-nos a nosaltres mateixes i al nostre cos.

Blog

És un lloc web on es publiquen articles o entrades sobre diferents temes.

Reflexió final

Els cossos de les dones tenen moltes formes.

Hi ha:

- el cos ocupat
- el cos molt gran
- el cos mig humà i mig màquina
- el cos que no es veu
- el cos que és com un fruit
- el cos que és com un arbre
- el cos ferit
- el cos de dona que estima dones
és a dir, el cos lèsbic.
- el cos amb arrugues
- el cos que ha viscut moltes coses
- el cos que fuig o no vol estar en un lloc
- el cos separat dels altres
- el cos mort
- el cos barreja de moltes coses
- el cos estrany o monstruós

La presència de les dones a la història ha estat petita.

Els estereotips han provocat el silenci de les dones.

Des de les noves maneres de viure de les dones

fins a les llibertats del segle 21,

les veus de les dones parlen de silenci,
desitjos,

límits i regles que es trenquen.

T'ensenyen un missatge nou:

les dones ja no són només objecte dels altres,

ara són lliures i es defineixen pel seu cos,

un cos que sempre canvia.

Aquestes veus acaben amb un Continuarà.